

TRESTNÁ ČINNOST
V OBLASTI DUŠEVNÍHO
VLASTNICTVÍ –
POSOUZENÍ HROZEB
2022

březen 2022

SHRNUTÍ

Toto společné posouzení hrozeb úřadu EUIPO a Europolu je strategickou zprávou, která má poskytnout tvůrcům politik, odborníkům z praxe, podnikům a široké veřejnosti aktuální informace o hrozbách, jimž Evropská unie (EU) čelí v souvislosti s trestnými činy v oblasti práv duševního vlastnictví.

Hodnota padělků a nedovolených napodobenin v EU se odhaduje až na 119 miliard EUR, což představuje až 5,8 % celkového dovozu (1). Od roku 2019 došlo k poklesu celkového počtu případů odhalení padělků celními orgány na hranicích EU a na vnitřním trhu. V roce 2020 bylo zadrženo přibližně 66 milionů padělků oproti 76 milionům v roce 2019. Na výsledný počet případů zabavení v roce 2020 měla vliv krize COVID-19, v jejímž důsledku v prvních měsících pandemie poklesl objem obchodování a hranice překročilo méně zboží. Donucovací orgány se při provádění obvyklých kontrol navíc potýkaly i s dalšími obtížemi.

S pandemií COVID-19 rovněž souvisí i rozmach hospodářské trestné činnosti. Trestná činnost v oblasti duševního vlastnictví, například výroba a distribuce padělků, v této době prudce vzrostla.

Padělky často putují po složitých obchodních trasách, po nichž se přepravují ze země výroby na cílové trhy. Ačkoli se padělky do EU ve velké míře přepravují v rámci nákladní dopravy, v posledních letech výrazně přibývá případů využití expresních přepravních služeb, a to zejména v malých zásilkách. Toto výrazné zvýšení souvisí s růstem počtu on-line tržišť.

Zločinecké sítě, které organizují dovoz padělků do EU, sídlí převážně mimo EU, kde se většina padělků vyrábí. Zločinecké sítě se sídlem v EU odpovídají za distribuci dovážených padělků a v některých případech provozují zařízení, ve kterých se z polotovarů kompletují hotové výrobky.

Růst dovozu padělaných obalových materiálů a polotovarů do EU jasně ukazuje na existenci takových nelegálních výrobních zařízení v EU. Výrobní zařízení byla odhalena v řadě členských států a patří mezi ně laboratoře vyrábějící padělané farmaceutické výrobky, továrny, ve kterých se označují padělané oděvy a luxusní zboží, zařízení na výrobu a přebalování nelegálních pesticidů a cigaret, továrny na plnění pravých i padělaných prázdných lahví na alkoholické nápoje a utajované továrny, ve kterých dochází k přebalování padělaných parfémů.

Stejně jako pachatelé řady jiných druhů trestné činnosti i padělatelé v současnosti ve velké míře využívají digitální prostředí (on-line platformy, sociální média a služby zasilání rychlých zpráv), a to k získávání součástí a distribuci (hmotných i nehmotných) výrobků spotřebitelům.

Při dovozu a přepravě nelegálního zboží se pachatelé prokazují falešnými doklady. Nedílnou součástí obchodu s padělkami je zneužívání legálních obchodních struktur, jako jsou maloobchodní kanály, k usnadnění pohybu zboží a k legalizaci nelegálních zisků.

Kromě luxusních předmětů se padělatelé stále více zaměřují i na širokou škálu zboží každodenní potřeby.

Mezi nejoblíbenější výrobky, které jsou předmětem padělání, patří i nadále **oděvy, doplňky a luxusní zboží**. Jejich padělky se i nadále běžně prodávají na fyzických trzích a v obchodech.

Stále častěji jsou předmětem porušování práv duševního vlastnictví **elektronická/elektrická zařízení a mobilní telefony a jejich součástky**. V případě nejpoptávanějších elektronických výrobků hrozí, že budou padělány a inzerovány na on-line trzích ještě předtím, než se do prodeje dostanou pravé výrobky. Padělatelé se mohou pokusit využít rostoucího celosvětového nedostatku polovodičových čipů tím, že uvedou na trh padělané polovodiče, jako například diody.

Oblíbené jsou **potraviny a nápoje**, u nichž představuje padělání pro spotřebitele hrozbu závažné újmy. Výroba nelegálních potravinářských výrobků, zejména nápojů, je přitom stále profesionálnější a propracovanější. Někteří padělatelé uplatňují komplexní obchodní model zahrnující celý dodavatelský a distribuční řetězec. Pachatelé vyrábějí padělky všech druhů potravinářských výrobků nebo s nimi manipulují a uvádějí spotřebitele v omyl úpravou štítků, výrobních postupů, podvodným uváděním zeměpisného původu a/nebo záměnou výrobků.

V EU byly odhaleny **padělky parfémů a kosmetických výrobků**, a to jak v podobě hotových výrobků, tak v podobě složek, které se používají při výrobě finálních padělaných výrobků v nelegálních laboratořích v EU. Padělatelé se i nadále zaměřují na zboží každodenní potřeby, včetně šamponů, zubních past, kosmetiky a čisticích prostředků. Nadále roste prodej padělek na internetu.

Pesticidy hubí škodlivé organismy v rostlinách nebo na nich. Obchod s nelegálními pesticidy představuje i nadále trestnou činnost s nízkým rizikem a vysokými zisky, čemuž napomáhají jak vysoká poptávka po těchto nelegálních výrobcích, tak mírné sankce pro pachatele. Tento obchod generuje značné zisky při nízkých vstupních investicích.

Padělané farmaceutické výrobky pocházejí z velké části ze zemí mimo EU, i když vyráběny mohou být i v nelegálních laboratořích přímo v EU. Distribuce padělaných farmaceutických výrobků se téměř zcela přesunula z fyzických trhů na on-line trhy, včetně specializovaných platforem, jako jsou on-line lékárny, a na široce využívané platformy sociálních médií. Škála léčivých přípravků, na které se zaměřují zločinecké skupiny, se neustále rozrůstá. Pachatelé i nadále využívají příležitostí, které se objevují v souvislosti s pandemií COVID-19.

Piráctví se již téměř zcela přesunulo do digitálního prostředí. Preference spotřebitelů v oblasti využívání médií se posunuly směrem ke streamovacím službám, které umožňují přístup k digitálnímu obsahu prostřednictvím různých aplikací a platforem. Pachatelé, kteří se na tom podílejí, jsou zběhlí v používání pokročilých technických protiopatření. V některých případech je piráctví digitálního obsahu spojeno s dalšími kybernetickými trestnými činy, jako je například nelegální těžba kryptoměn nebo šíření škodlivého softwaru.

Tabákové výrobky patří mezi nejčastěji hlášené padělky. Zločineckým sítím se daří udržovat zločinný obchodní model a přesouvat moderní a profesionální výrobní zařízení blíže cílovým trhům. Ačkoli spotřeba tabáku v EU v posledních letech klesá, podíl spotřebovaných nelegálních tabákových výrobků na trhu zůstává nadále vysoký.

V EU i při vstupu do EU jsou často odhalovány a zabaveny **hračky** porušující práva duševního vlastnictví. Tyto hračky nesplňují zdravotní a bezpečnostní předpisy a vystavují děti vážným bezpečnostním rizikům. Příslušné orgány obvykle zaznamenají nárůst počtu zabavených hraček před svátky a během nich.

Trestná činnost v oblasti duševního vlastnictví má značné hospodářské dopady na veřejný i soukromý sektor. Padělky mohou navíc znamenat vážnou hrozbu pro zdraví a bezpečnost spotřebitelů, ale mohou mít také negativní dopad na životní prostředí.

HLAVNÍ TRENDY

- Trestná činnost v oblasti duševního vlastnictví nadále představuje významnou hrozbu pro zdraví a bezpečnost spotřebitelů. Kromě toho má negativní dopad na ekonomiku EU. V roce 2019 byly do EU dovezeny padělky a nedovolené napodobeniny v hodnotě 119 miliard EUR, což představuje až 5,8 % celkového dovozu do EU. Obzvláště znepokojivé je to nyní, kdy se EU snaží rozpoehybovat hospodářský růst po pandemii.
- Ačkoli většina padělků distribuovaných v EU se vyrábí mimo EU, existují náznaky, že výroba padělaného a nekvalitního zboží se stále častěji přesouvá do EU. Časté případy zabavení padělaných obalových materiálů a polotovarů při vstupu do EU jasně poukazují na existenci výrobních zařízení v EU, přičemž v některých z nich se provádí částečná kompletace zboží, zatímco v jiných probíhá celý výrobní cyklus.
- Pandemie COVID-19 přinesla nové obchodní příležitosti pro distribuci padělaného a nekvalitního zboží. Zločinecké sítě věnující se trestné činnosti v oblasti duševního vlastnictví prokázaly značnou flexibilitu, když pozměnily svůj obchodní model přechodem na nové výrobky a úpravou marketingu.
- Stejně jako pachatelé řady jiných druhů trestné činnosti i padělatelé v současnosti ve velké míře využívají digitální prostředí (on-line platformy, sociální média a služby zasílání rychlých zpráv), a to k získávání součástek a distribuci (hmotných i nehmotných) výrobků spotřebitelům. Pandemie COVID-19 tento trend ještě umocnila.

- Ačkoli zpravodajské informace o finančním rozměru obchodu s padělkami jsou i nadále do značné míry kusé, existují důkazy, že padělatelé legalizují své výnosy z trestné činnosti pomocí tradičních i propracovanějších schémat, která využívají technologií, praní peněz založené na obchodu a offshorových jurisdikcích.
- Předpokládá se, že zločinecké sítě, které organizují dovoz a distribuci padělků v EU, sídlí mimo EU, kde se většina padělků vyrábí. Zločinecké sítě sídlící v EU distribuují dovážené padělků a v některých případech provozují zařízení, ve kterých se z polotovarů kompletují hotové výrobky.
- Oděvy a oděvní doplňky jsou propagovány prostřednictvím živě vysílaných prodejních akcí, videí a sponzorovaných reklam na sociálních sítích, v rámci kterých jsou zákazníci oslovováni klamavou nabídkou slev nebo nízkých cen značkových výrobků.
- Padělatelé využívají celosvětového nedostatku polovodičových čipů. Mezi komodity nejvíce postižené porušováním práv k průmyslovým vzorům a ochranným známkám patří mobilní telefony a jejich příslušenství a součástky.
- Výroba nelegálních potravinářských výrobků, zejména nápojů, je přitom stále profesionálnější a propracovanější. Někteří padělatelé uplatňují komplexní obchodní model zahrnující celý dodavatelský a distribuční řetězec. Porušování chráněných zeměpisných označení postihuje širokou škálu výrobků a i nadále je hlášeno v hojné míře.
- Porušování práv duševního vlastnictví u parfémů a kosmetiky se objevuje v souvislosti se zbožím každodenní potřeby, především šamponů, zubních past, kosmetiky a čisticích prostředků.
- Obchod s nelegálními pesticidy představuje i nadále pro pachatele trestnou činnost s nízkým rizikem a vysokými zisky díky vysoké poptávce a mírným sankcím a generuje značné zisky při nízkých vstupních investicích.
- Výroba nelegálních farmaceutických výrobků v současnosti často probíhá v nelegálních laboratořích přímo v EU. Ty zásobují více distributorů a je obtížné je odhalovat. Dotčené výrobky ale i nadále z velké části pocházejí ze zemí mimo EU.
- Internetové stránky nelegálně šířící audiovizuální obsah se nacházejí na serverech v Evropě, Asii a na Blízkém východě. Pachatelé, kteří se na tom podílejí, jsou zběhlí v používání pokročilých technických protiopatření. V některých případech je pirátství digitálního obsahu spojeno s dalšími kybernetickými trestnými činy, jako je například nelegální těžba kryptoměn nebo šíření škodlivého softwaru. Piráti po sobě díky novým technologiím dokáží zahltit digitální stopy a pomocí proxy služeb vytvářejí odolné hostitelské sítě. Přesun života do on-line prostředí během pandemie COVID-19 měl za následek nárůst nabídky vysoce kvalitních streamovacích zařízení a řady různých nabídek nelegálního obsahu.
- Zločineckým sítím podílejícím se na nedovolené výrobě se daří udržovat zločinný obchodní model a přesouvat moderní a profesionální výrobní zařízení blíže cílovým trhům.

DOPAD TRESTNÉ ČINNOSTI V OBLASTI DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ V EU

Trestná činnost v oblasti duševního vlastnictví má negativní dopad na ekonomiku, životní prostředí a zdraví a bezpečnost občanů EU.

Na základě nedávné studie provedené úřadem EUIPO a organizací OECD se odhaduje, že v roce 2019 byly do EU dovezeny padělky a nedovolené napodobeniny v hodnotě 119 miliard EUR, což představuje až 5,8 % celkového dovozu do EU (2).

Většina společností, jejichž práva duševního vlastnictví padělatelé porušují, má sídlo v zemích s vysoce inovativní ekonomikou. Téměř 39 % případů zabavení celními orgány provedených v letech 2017–2019 se týkalo výrobků, které porušovaly práva duševního vlastnictví držitelů z USA. Hned za nimi následovali držitelé práv z EU, konkrétně z Francie (18 %), Německa (16 %) a Itálie (9,8 %) (3).

Na základě řady odvětvových studií úřad EUIPO odhaduje, že v průběhu let 2013–2017 došlo v důsledku padělání ke ztrátě tržeb ve výši více než 83 miliard EUR ročně. To odpovídá odhadovaným daňovým ztrátám ve výši 15 miliard EUR (4) a celkem 671 000 zaniklým pracovním místům.

Trestná činnost v oblasti duševního vlastnictví poškozují dobrou pověst legálních výrobců a zároveň poctivou výrobu a narušuje hospodářskou soutěž na trhu. Některé trestné činy v oblasti duševního vlastnictví, například trestná činnost týkající se farmaceutických výrobků, navíc znamenají odliv finančních prostředků pro výzkum a veřejné inovace (5).

Trestná činnost v oblasti duševního vlastnictví představuje významnou hrozbu pro zdraví a bezpečnost spotřebitelů v EU, zejména ta, které se týká padělků a napodobenin léčivých přípravků, potravin a nápojů, kosmetiky, domácích elektrospotřebičů a hraček. Tyto kategorie výrobků představují více než 15 % celkového množství zboží zabaveného na vnějších hranicích EU (6).

Padělané léčivé přípravky a hygienické výrobky mohou vážně poškodit zdraví spotřebitelů. Často jsou vyráběny v nehygienických podmínkách a nekvalifikovaným personálem a mohou obsahovat vysoké množství toxických složek, nesprávné léčivé látky nebo léčivé látky v chybném množství nebo léčivé látky vůbec neobsahují. Pandemie COVID-19 vedla k nárůstu výroby některých nelegálních a padělaných zdravotnických a hygienických výrobků a obchodu s nimi (7) a znamenala další zvýšení hrozby, kterou představuje trestná činnost v oblasti duševního vlastnictví.

Významným problémem je také padělání potravin a nápojů. Padělané výrobky bývají většinou nevyhovující kvality a mohou obsahovat nebezpečné nebo škodlivé látky. Pachatelé padělávají širokou škálu luxusních i běžných potravinářských výrobků, pokud jsou ziskové (8).

Padělané a falešné hračky, elektronická zařízení a součásti vozidel rovněž představují hrozbu pro lidské zdraví a bezpečnost. Padělané hračky nejsou podrobovány přísným bezpečnostním testům požadovaným ze zákona a na obalech nejsou uváděna žádná varování ani doporučení. U nelegálních elektronických výrobků, jako jsou set-top boxy, hrozí riziko přehřátí a elektrických závad. Nedostatky, například nesprávné zapojení zásuvky, mohou způsobit požár.

Padělané a nevyhovující pesticidy představují významnou a rostoucí hrozbu pro environmentální bezpečnost EU, protože mohou dlouhodobě silně kontaminovat zemědělskou půdu, potraviny na ní pěstované, ovzduší a vodu. Další rizika představují nesprávné skladování a likvidace chemických výrobků (9), jako jsou například nelegální pesticidy a farmaceutické výrobky. Trestná činnost v oblasti duševního vlastnictví představuje vysoké riziko pro životní prostředí, lidské zdraví a bezpečnost a pro legální ekonomiku.

LITERATURA

(1) EUIPO a OECD, 2021, „Global Trade in Fakes – A worrying threat, 2021“, k dispozici na adrese <https://www.oecd.org/publications/global-trade-in-fakes-74c81154-en.htm>.

(2) EUIPO a OECD, 2021, „Global Trade in Fakes – A worrying threat, 2021“, k dispozici na adrese <https://www.oecd.org/publications/global-trade-in-fakes-74c81154-en.htm>.

(3) EUIPO a OECD, 2021, „Global Trade in Fakes – A worrying threat, 2021“, k dispozici na adrese <https://www.oecd.org/publications/global-trade-in-fakes-74c81154-en.htm>.

(4) EUIPO, 2020, „2020 Status Report on IP Infringement: why IP rights are important, IPR infringement and the fight against counterfeiting and piracy“, k dispozici na adrese <https://euipo.europa.eu/ohimportal/web/observatory/status-reports-on-ip-infringement>.

(5) Europol, 2021, „European Serious and Organised Crime Threat Assessment (EU SOCTA), 2021“, k dispozici na adrese <https://www.europol.europa.eu/socta-report>.

(6) Komise EU, 2020, „Report on the EU customs enforcement of intellectual property rights- Results at the EU border, 2019“, k dispozici na adrese https://ec.europa.eu/taxation_customs/intellectual-property-rights-facts-and-figures_en.

(7) Europol, 2021, „European Serious and Organised Crime Threat Assessment (EU SOCTA), 2021“, k dispozici na adrese <https://www.europol.europa.eu/socta-report>.

(8) INTERPOL – Europol, 2021, „OPSON IX Analysis Report“, k dispozici na adrese <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/operation-opson-ix-%E2%80%93-analysis-report>.

(9) OECD a EUIPO, 2020, „Trade in counterfeit pharmaceutical products“, k dispozici na adrese <http://www.oecd.org/gov/trade-in-counterfeit-pharmaceutical-products-a7c7e054-en.htm>.

TRESTNÁ ČINNOST V OBLASTI DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

POSOUZENÍ HROZEB 2022